

Spiritualiteit (1993)

Sieth Delhaas

Vrouwenecclesia, St. Niklaas, België, 18 september 1993

Inleiding

Doel van de dag:

- Onderzoeken wat spiritualiteit is vanuit feministisch perspectief.

We beginnen met een schrijfoefening associëren. Vijftientig vrouwen is te veel om iedereen aan het woord te laten. We verdelen het en enkelen zeggen wat ze hebben opgeschreven.

Het doel van de oefening is om niet onmiddellijk beïnvloed te worden door wat anderen of ik daarover zeg. Het is belangrijk eerst je eigen beeld te vormen.

Opracht: Associeer op het woord spiritualiteit. Schrijf vanuit dit woord met het beeld wat je over spiritualiteit hebt als beginpunt.

Probeer zo snel mogelijk te schrijven wat er in je opkomt.

~~~~~

Het woord spiritualiteit komt van het Latijnse spiritus, is geest, is adem. Zij waait waarheen zij wil. Zij is niet vast te leggen. We zijn al te veel beïnvloed door allerlei visies van anderen. Deze dag is er veel ruimte voor eigen invulling.

Het Nederlandse woord geest heeft weinig stamverwanten. Het komt met verschillende klinkers voor in het Fries, het Engels en het Duits. Taalhistorici zoeken de oorsprong ervan in een grondwoord dat enkele duizenden jaren geleden schrik of schrikwekkend moet hebben betekend. De oergeest zou een schim of spook zijn geweest, die angstaanjagend moet zijn geweest.

Toen het Christendom onze voorouders bereikte, vulden zij het woord geest in met een nieuwe inhoud. Het Christendom verscheen in onze streken in ongeveer de 7e eeuw. Het Friese en Engelse woord 'gaast' leek een goed synoniem voor het Latijnse spiritus in de Latijnse bijbel. Missionarissen bewogen bekeerlingen op het vaste land ertoe ook hun gaast, geist of geest ter herijken.

Vraag: in hoeverre hebben vrouwen in de christelijke traditie de kans of mogelijkheid gehad terug te grijpen op vrouwenuitspraken of ervaringen?

Wat ik vond in boeken:

Feministische religieuzen verwijzen als ze spreken over religiositeit naar mannelijke teksten, binnen het Christendom zijn het dus steeds mannelijke bronnen.

Bisschop Bekkers sprak over vrouwelijke religieuzen als een nieuwe spiritualiteit, hecht gefundeerd op een gezonde theologie.

Religieuzen: nieuwe spiritualiteit opbouwen vanuit het beleven van evangelische waarden. Engelmundis Nijssen verwijst naar feministische theologie: emancipatie is een lang proces van bevrijding uit vastgeroeste filosofisch-theologische inzichten en traditionele maatschappelijke en kerkelijke problemen en systemen. Verwijst naar Jezus wat hij schetst in parabels over het Rijks Gods: 'Een vrouw nam drie maten meel in Mattheus 13 vers 33.

Geest: waar over God wordt gesproken is toch steeds de God die ons geleerd is in onze christelijke theologie. Dus die al is vastgelegd.

Feministische theologie zal dus ook verwijzen naar hedendaagse teksten. Deze religieuzen verwijzen naar vedische vrouwenteksten uit India met mystieke gaven. Daar is gelijkwaardigheid tussen man en vrouw, de vrouw die Jezus zalfde in Mattheus 14: 6-9: 'Wel hebben enkele vrouwen ons versted doen staan.' Dit doet denken aan een visionaire ervaring. Lucas 24. Daarnaast het Evangelie naar Maria van Magdala.

Verwijt: spirituele woorden van grote godsdiensten zijn onvoldoende doorgedrongen in het cultureel-sociale leven.

Literatuur: 'Tussen hemel en aarde', red. Fr. Haarsma, Engelm. Nijssen, rel. van de Zusters van Liefde, en generaal overste, studeerde theologie. Joke Forceville, 'Spoorzoeken naar eigen spiritualiteit. Door welke geschriften zijn heiligen beïnvloed?

1. Personen; 2 Natuur; 3 Cultuur; 4 Medemensen.

Vraag: wat gebeurt, er als je je geestelijk laat begeleiden door een vrouw?

Cath. Visser, 'Sluiers van God. Gesprekken over het beeld van de verborgene', uitgeverij Lijjten 1985.

Daarin een interview met zr. Antoinette van Pinxteren.

God is voor haar het land en de lucht. Hij is het kloppen van haar hart, een aanwezigheid tussen haar en de anderen.

Citaat: 'Ik voelde iets heel bijzonders, iets van een geheim, misschien zelfs iets van Aanwezigheid in de eerste communie. Ik was als kind al geboeid door 'iets waar ik niet bij kon komen'.

'Zij waait, waarheen zij wil. Opstellen over de Geest aangeboden aan Cath. J.M. Halkes, uitg. Ten Have, Baarn.

Citaat: "In de supervisiezingen ben ik vaak ontroerd geweest hoezeer de geest over ons en tussen ons voelbaar was, zodat er een rust en een verheldering ontstonden die meer waren dan het resultaat van het gesprek. Het gesprek was zo vruchtbaar dat nieuw leven kon ontstaan: de heilige Geest als vroedvrouw.' Bundel uitgebracht bij het afscheid van Tine Halkes als hoogleraar in Nijmegen.

In de bundel met opstellen over de geest, schrijft Annelies van Heijst 'Deze wil een aanzet zijn tot uitbouw van een nogal verwaarloosd onderdeel van de theologie: de pneumatologie.'

Rosemary Radford Ruether ziet de Heilige Geest als de open toekomst van de openbaring. Ze zegt dat de canon van de bijbel slechts een klein gedeelte is van openbaring. Alle bijdragen mijmeren over de christelijke geest.

Mijn boekje 'Feministische theologie: een dwaalweg' uitg. de Horstink 1986.

Feministische spiritualiteit, sociaal-feministen, radicaal lesbische feministen en feministen uit de christelijke hoek 'jongleren met feministische spiritualiteit'. Ik klaag over de hoeveelheid en de vaagheid als: heelwording, androgynie, de godin in jezelf of kosmische energie, wat wordt er bedoeld? Waaraan of aan wie refereert men met deze 'nieuwe inspiratie'? Want 'ergens' moet er een bron zijn die inspireert.

Ik citeer wat Dorothee Sölle zegt: 'Er is in ons platte bestaan behoefte aan een besef, een gevoel, te zijn opgenomen in een werkelijkheid die groter, dieper of omvattender is.'

Eind tachtiger jaren is spiritualiteit kennelijk een behoefte nu de economische crisis de zaak van het feminisme minder soepel en snel doet verlopen dan velen misschien hadden verwacht en het radicaal feminisme wat achter adem dreigt te raken.

Ik constateer het gevaar dat vrouwen die voorheen uitgesproken politiek bezig waren in die feministische spiritualiteit dreigen terug te zakken in zelfgenoegzaamheid. Voorbeelden: Spiritualiteit inhoud geven blijkt erg moeilijk.

Ook ik heb het nog over naar eigen woorden zoeken. Als die woorden maar doorstoten naar de realisatie van een wereldwerkelijkheid die leefbaar is voor mensen die er zich van bewust, zijn dat zij medescheppers zijn van een en dezelfde wereldwerkelijkheid. Vooral wat betreft het sociaal-politiek handelen.

Daarnaast: veel vrouwen trekken zich terug. Er is veel 'nieuwetijdsdenken', een vage veelvormigheid.

Juist deze week verscheen een themanummer van "Vrouw en Woord" over spiritualiteit met onder andere trainingen: 'wat wil ik met mijn leven?', 'heb ik een taak? Een roeping?' Deze trainster noemt spiritualiteit de *potentie van mensen*.

Ik noem het werk van Aleid Schilder, psychologe en geestelijk verzorgster in een psychiatrisch ziekenhuis. Zij werkt vanuit de visie van *New Age*. Eerst was zij streng Gereformeerd, via een geestelijke depressie kwam zij tot de *New Age*.

Ik noem de brochure van Jacqueline Borsje uit 1988, geschreven in opdracht, van de sectie Interreligieuze Ontmoeting van de Raad van Kerken in Nederland:

Vrouwenspiritualiteit is een spiritualiteitsbeweging van vrouwen, ontstaan vanuit een feministisch bewustzijn en vanuit een verzet tegen heersende opvattingen over spiritualiteit en geloof in het Westen. Met als ondertitel: Vrouwen op zoek naar een spiritualiteitsbeleving waar zij ruimte en waardering konden ervaren.

Er is een afwijzing van de scheiding tussen lichaam en geest en een opwaardering van het lichamelijke. Ideeën uit het *Holisme* in tegenstelling tot het dualisme.

Sommige vrouwen van de VSB zien magie als een middel om de wereld weer in "balans" te krijgen. Invloed uitoefenen op energiewervelingen. Ook kijken naar vroegere matriarchaten. Mary Daly inspiratiebron van VSB.

Sporen van spiritualiteit in publikaties. Wij zelf op zoek naar bronnen van spiritualiteit.

Omschrijving:

Dr. C. Sanders, emeritus hoogleraar theoretische psychologie en wijsbegeerte van de psychologie schrijft in *Wending*, 1987 nr. 3:

‘Spiritualiteit is naar mijn opvatting een vorm van cognitie, kennis. In een verklarend woordenboek van psychologische termen trof ik een omschrijving aan die op het volgende neerkomt:

cognitie slaat op processen waarbij een persoon zich bewust wordt, of kennis verkrijgt van iets. Het omvat activiteiten als waarnemen, zich herinneren, begrijpen, concluderen, etc.

Ik kan met deze omschrijving meegaan als men de genoemde activiteiten opvat als aspecten van het menselijk interacteren met de werkelijkheid. Kennen en handelen hangen immers onlosmakelijk met elkaar samen.’

Jung: wijst op de moeite van de contemplatieve weg. Onze moderne cultuur maakt het de mens gemakkelijk die weg niet te gaan. Is het wel zinvol? Obscuur. (zie art. *Wending*). Het ontdekt worden aan zichzelf is tevens een ontmoeting met een persoonlijke God.

Buber: Ontmoeting met - wat hij overigens ook moge wezen - Hem die in scheppende, openbarende, verlossende daden tot ons mensen in directe relatie treedt en ons zo in staat stelt in een relatie tot Hem te treden. Constitueert steeds wederkerigheid, zoals enkel tussen mensen kan bestaan,

Ook: spiritualiteit is een contemplatieve weg in bijbelse zin, betekent geen wereldmijding en voert niet tot een goedkope vorm van piëtisme. (Ook in New Age een twijfelachtige wereldmijding).

Nog een bijdrage uit *Wending* 1989, 2 als het gaat over het Conciliair Proces:

Ruurdje Boersma, algemeen en regionaal landbouwkundige, Universiteit van Wageningen:

Spiritualiteit versta ik als het ervaren van verbondenheid met je innerlijke wezen, met het wezen van andere mensen en met je hele omgeving, levende, zowel als niet levende natuur - en hierin ook met God of het goddelijke.

Ik wil ik graag de overstap maken naar wat de religieuze en theologe Laetitia Aarnink zegt:

‘Veel gezocht, in wat er gezegd wordt over mystiek. Mystici leren ons dat leven van ieder belangrijker is dan structuren en systemen die wij ontworpen hebben om gemeenschap mogelijk te maken, of: het algemeen belang. Alles afplatten.

Leren: een houding van eerbied en verwondering te ontwikkelen,

Mystici: een kritiek op de samenleving, staan aan de rand van de samenleving.

Mijn vraag voor de discussie: Is het goed voor de vrouwenecclesia aan de rand van de samenleving te blijven?

Ik heb geboeid gelezen in Kees Waaijman’s ‘Verkenningen in de mystiek’: voorwaarde is een open houding naar mystiek. Hij noemt ook de vooroordelen op. Hij scheidt een manier om buiten de canon te gaan.